

Babilon falai

Pusztakamarás. Föl kell jegyezmem hirtelenében, hogy öreg szüleimet viszonylag jó egészségben találtam itthon, már azonkívül, ami régi és megszokott csapás: apám teljes vaksága, s ráadásul anyám bal szemén is az aggkori szürkehályog.

— Az egyik függönyömet elhúzta már a fennvaló — mondja —, de hála neki, a másikkhoz nem nyúlt még.

Még csak az hiányozna. Hogy vak vezessen aztán világtalant. A fennvalónak persze tudnia kellene, hogy apám egy lépést sem tehet élete párjának segítségével nélkül. De még anyám kezébe kapaszkodva is életveszélyes minden mozdulata. Ahogy mind feneketlenebbé lett a reá boruló sötétség, úgy esett széjjel mozdulatainak régi harmóniája. Ahogy elindul: keze-lába hétfelé kalimpál, egyensúlyából a teste hol előre, hol hátra billen és imbolyog, világra mintha víz alatt közlekedne. Ezért újra meg újra tárgyaljuk, hogy ha elindul valamerre, hol mit ragadjon meg, és mire legyen tekintettel. Folytatólag apám immáron tizenharmadszor mondja el, hogy egy kilencvenéves papot hasonló állapotban Budapesten megoperáltak, és azóta jobban lát, mint legátus korában.

— Az más — mondja anyám. — Kedvezett neki az Isten, mert földi szolgálója volt.

— Hát én nem voltam presbiter? — kapja föl apám a hangját, mint akinek nem tetszik az égi protekció.

Anyám nevet, és legyintésével azt mondja: már ott fenn sincsen igazság. Másodjára figyelek föl arra, hogy szelíden ugyan, de pöröl az Istennel.

Határozott rosszallás volt abban, ahogyan a bal szemére húzott szürke függönnyt fölemlegette s nemkülönben a kedvezést, csak mert Isten szolgálója valaki. Vakságáért apám az orvost kárhóztatja, merthogy elpuskázta volna az operációt, anyám ellenben ilyenkor felmutat az égre, nem titkolván a szemrehányást:

— Ha egyszer ott úgy akarták...

Ebben is különbözik ő a családnak számos tagjától. Azoktól kiváltképpen, akik földi csapot-papot hagyva, a túlvilági jobb kilátásokra vetették magukat. Olyannyira, hogy buzgólkodásuk anyámat minden esetben föl is háborítja. Például nem eszik meg a tojásrántottát, ha disznózsírral készült. Ilyenkor fennen bizonygatja, hogy debizony napraforgóolaj volt az, a disznózsírt mi nem szeretjük. Aztán, hogy az ilyenformán megnyugtatót szombatosunk jóízűen nekiáll a falatozásnak, győztes mosollyal súgja félre nekem:

— Azt gondolja, hogy Istennek egyéb gondja sincs, csak bennünket figyelni.

És ebben is rosszallás van.

Mert a bajainkban figyelhetne is.

Ezúttal a szombatosok úgy kerülnek elé megint, hogy anyámnak eszébe jut T. Dániel bátyám régi kéréme.

— Te fiam! Szerezz már annak a Dánielnek egy bibliát, mert egészen meg van háborodva.

Szereznék, mondom, csak az nem olyan könnyű.

— Éppen azért fordult ő hozzád!

Ezzel anyám az ügyet lezártnak tekinti, s várja, hogy legközelebb hozzam Dánielnek a bibliát. Mert szombatos lévén, neki most ez a legfontosabb.

Hanem azért látni szeretném őt s ebéd után elindulok a tanyára, ki a Szénafű völgyébe. Egy darabig az országúton megyek, majd letérek a mezei útra, melyet traktorok dagasztottak föl, s a puha emberi talpak már nem bírnak elsimítani. A száraz időjárásban kifakult réten baktatva Anikó nagynéném rég nem látott, kedves arcát próbálom magam elé idézni. Évek alatt elmosódott bennem, akár egy impresszionista festmény gomolyog puhán az emléke, ám annál tisztábban hallok éles, friss csobogású hangját, s érzem is lényének szőlővenyige-illatát. Mert rendszerint ott találtam őt, a szőlősben munkálkodva. Az ültetvény különben az államé, ők csak részes művelői, talán harmadában. A kék szemű asszony mellett Dániel bátyám donkiotti alakja is föltűnik képzeletemben: csupa csont-bőr szikárság, a csüngő bajusza két kopott tollú seprű. Mióta csak tudom az eszemet, mindig mezőn lakott, a faluban ritkán fordult meg, akkor is a magánynak szomorúság fellege gomolygott fölötte. Mintha valahol száműzetésben élt volna. Amilyen itt ez a Szénafű-völgye is a világ zajának lőtávólán kívül a félholdnyi szőlősszel, egy erdőutánzattal, tocsogós rétekekkel, meg egy sunyi pófájú, veres lóval az út mentén.

Aki már messziről néz engem, a fejét meg-meglóditva.

A mancha-szénafűi loagnak itt a Rosinantéja. Csakhogy az elődjénél zordabb jelenség, bár gebének éppen nem mondható. Borzas koponyájából, mint két varangyos béka dülled a szeme, s ahogy jöttömre a két fülét hátra csapja, az semmi jót nem ígér. Ha mellette megyek el, épp a bal hátsó lábáról kutyája moroghat benne. Azt is látom azután, hogy hosszan, és rosszszin-kol kutyája moroghat benne. Azt is látom azután, hogy hosszan, és rosszszin-dulatúlag néz utánam lesunytt fülekkel.

Annál barátságosabb Dániel bátyám, amikor a kutyaugatásra kijön a házból, és már ölelkezhetünk a régóta esedékes találkozás örömeiben.

— A magáé az a ló? — kérdem.

— Az enyém, ördög vigye.

— Nem valami barátságos.

— Verni kéne — mondja Dániel bátyám. — De nem szabad.

Tudom. Attól csak tovább romlana a természete.

— Mert ő is Isten teremtménye — fejezi be Dániel bátyám a gondolatát, majd belépünk a mesésen kicsi házba, ahol Anikó néném fogad, öregedésében is virágos orcával, három rokoni csókkal s öleléssel. De még azután is meg-megsimogat, összehasonlít a régi mivoltommal, ő, istenem, hát te mitől őszültél meg, s a tenyer most is szőlőillatú.

— A hangodat hallottuk minap a rádióban — újságolja akkora örömmel, mintha élvezettnék hittek volna, de íme, megkerültem és helyére zökkent a világ. S hamarjában azt sem tudja, mivel kínáljon, etessen, itasson: besztercei szilvával, pohár tejjel, köményes pálinkával. S bár jól tudom, hogy együttes fogyasztásukkal az én hasamban is kitör a háború, mert egyik jobban üti a másikat, mint a kék a zöldet, bántódás ne essék, semmit sem utasítok vissza.

Koccintásra emelem apró poharamat, de csak Anikó néném viszonozza.

— Igyatok csak, mert én nem ihatom — mondja Dániel bátyám kérdezetlen is.

Az indoklásra kíváncsian úgy teszek, mintha nem ismerném a tartózkodás okát, s mondom aggodalommal:

— Csak nem beteg, hallja!

Megrázza a fejét, elmosolyodik:

— Egészség van, hála istennek.

— Nem szereti a köményest?

— Dehogy nem szeretem.

— Hát akkor?

Enyhén kihúzza magát, két ujjával elsimítja a bajuszát s a fejét is meg-rázva mondja:

— Nekem nem szabad.

— Megtiltotta valaki?

— Hát igen. Meg.

— Az orvos?

— Annál nagyobb személy.

— Efféle tiltásban ki lehet nagyobb személy az orvosnál?

Rám néz hosszan, szegény tájékozatlanra, aki csak gyarló emberben képes gondolkodni.

— Ha jól meggondoljuk — mondja csöndesen —, van az orvosnál nagyobb hatalom is.

— A szakszervezet?

Ezt nem kellett volna kérdezniem. Az illetlen kedélyeskedés a betiltott disznózsír és a köményes pálinka dolgában most már bántó lehet. De még mielőtt helyrehoznám a szakszervezeti baklövést, Anikó néném kedvesen vállon legyint és azt mondja:

— Tudod te jól, hogy ki tiltotta meg! Minek faggatod bátyádat?

Szégyenben azért nem maradhatok a bocsánatos képmutatással, bólintok tehát:

— Azt jól tudom, hogy a fennvaló. Csak arra gondoltam, hogy netán másnak is benne van a keze.

Hát nincs.

Ez az egy is elég a szombatosok szigorú kordában tartásához. Amiből per-sze rengeteg galiba is támad. Az imádságos szombati nap a reformátusok és az ortodoxok munkanapjával ütközik. Míg azok például népgyűlésen hallgatják az újabb rendeleteket és egyéb létfontosságú közléseket, Dániel bátyám az ő lelki katakombájában Mózes törvényein rágódik, a következő hét kezdetén pedig óhatatlanul beletéved valamilyen kihágásba. Például nem tudja, hogy kezdődik a kutyaoltás, és aznapra a kivaszt elereszti az erdőben tekeregni. Vagy elszalasztja az örömhírt, miszerint hétfőn olajat, cukrot osztanak, s így van, amikor elesik a járandóságától. Külön gond az is, hogy gyülekezetükben a testi fenytés tiltva van. Az egyetlen fiú pedig — aki kétygyerekes házasem-ber — gyakorta hajt föl a garatra, s ilyenformán a fennvaló saját tiltásainak házában szörnyülködhet az italos kihágáson. Anikó néném azt mondja:

— A gyereket meg kéne sapkázni.

Dániel bátyám úgy véli, hogy talán hasznára lenne, de lehetetlen még a kivitelezése. Akárcsak a ló esetében. Ferkó meleg szívé és igyekvő férfiú, s meg-megújuló akarattal küzd az ital kísértései ellen, ám a ló, az egyenesen

rosszindulatúnak mutatkozik. Hámban s hám nélkül is úgy viselkedik, mint akinek titkos megbízatása van az itteni kártevésre. Szól hozzá valamit az ember: a fejét rázza, hogy azt ő nem érti.

— Pedig a helyzet az — mondja Dániel bátyám —, hogy nem akarja érteni. Verni pedig nem lehet. Nem szabad. Hisz nemcsak arról van szó, hogy teremtett állatnak vérit nem szabad venni, hanem a mindenben való békeességes eljárásról is. Legyen az ember vagy ló, a törvény nem kivételez.

Másfelé terelvén a szót, megkérdem:

— Hogy érzi magát az új gyülekezetben?

— Köszönöm, jól.

— Mi készítette rá, hogy kilépjen a református egyházból?

A kérdésre Dániel bátyám nem volt fölkészülve. Egyelőre csak a fejét veti föl s néz merőn az elhagyott tévelygések felé.

— Engem?

— Tán megbántották valamivel?

— Engem semmivel. Hanem inkább az, hogy nincs törődés.

— Miféle törődés?

— Az idvezüléssel.

— Már hogylene lenne — mondom. — Harangoznak, énekelnek, imádkoznak, úrvacsorát vesznek...

— Mégis vakok — mondja ki rájuk bátyám az ítéletet.

És kifejti, hogy az elhagyott gyülekezet tagjai nem látják a helyes utat, mely a feltámadáshoz vezet. Vakságuk oka pedig az önmegtartóztatás teljes hiánya, és a rengeteg falra hányt borsó. Vagyis a komolyan meg nem szívlelt prédikáció. A papok hiábavaló beszéde, minek következtében az Úr eljöveteleinek napján igen sokan nem fognak feltámadni. Mármint ilyen társaságban, amely dísznóhúst zabálva a fogaival ássa saját sírját, ő semmiért sem vállalhat felelősséget.

— Kiléptem, fiam, mert szeretnék majd feltámadni.

— De vajon lesz-e — kérdem inkább csak magamtól, mégis tőle kapom a határozott, sőt indulatos választ.

— Lennie kell! Mert ez az élet, így ahogy volt, nagyon szomorú volt!

Bocsánatkérőleg néz a feleségére. Anikó néném kibámul hosszan az ablakon, mintha onnan várna cáfolatot a sommás vélekedésre.

— A ló — mondja. — Az átkozott ló az ablakba tolta megint a pofáját.

A csontos, veres állati koponya ott állt valóban mozdulatlanul a kicsi ablak előtt. Nem fér el egészen az üveg négyzetében, így csak az egyik fülét s a fél szemét látjuk, mintegy kinagyítva, a csipáján rezgő legyekkel együtt.

— Hallgatózik — mondja Dániel bátyám és kacag félig-meddig.

Többet azután sem törődünk a lóval. Folytatólag engem az érdekelne, hogy a szokásos ceremónián kívül mit művelnek még ott a szombatos gyülekezetben.

— A papot hallgatni nem elegendő — mondja bátyám. — És az sem, hogy vele dicsértetjük az Istent. Abból nekünk is részt kell vállalni.

— Hogyan csinálják?

— Szemináriumon.

— S az hogy megyen?

— Az oktató kérdez s mi felelünk reá.

— Miket kérdez ?

— Mindenfelét, ami benne van a bibliában. Amit tőled várok — bök felém a mutatóujjával. — Mert az enyém már elrongyolódott.

— Mondom, hogy mindenfelé kerestem, de nem találtam.

— Elhiszi nekem, a helyzetet megérti, de nem nyugszik bele.

— Akkor tovább kell keresni — biztat mosolyogva.

Az unokái megkapták az új tankönyveket, miért ne kaphatna ő is új bibliát? Őt ugyanis megilletné, mert a gyülekezetben csoportfelelős lesz nemsokára. Előléptetik. Ilyen kitüntetés őt még az életben nem érte. A bizalomra méltó szeretne lenni, ezért a mai napon is tanulnia kell valamit. Ha kedvem van, együtt lapozhatnánk az ócska szentírásban. Közben megérkezik a faluból a két leányunoka. Egyik nagy iskolatáskával a nyakában, a másik oly gyönyörűen világló kék szemekkel, hogy ahová néz, verőfényes a hely tőle.

— Apátokat nem láttátok? — kérdi Anikó néném.

— Nem láttuk, csak hallottuk — mondja a nagyobbik leányka.

— Mit csinál?

— Énekel — közli ártatlanul a kék szemű.

Tehát mégis meg kéne sapkázni. Az elnézésnek ez a fajtája már bűn, ezt a fennvalóval is tisztázni kellene. De most nincs idő rá. Dániel bátyámnak naphaladáskor az imaházban kell lennie, az ide jó hat kilométer. Hogy ne zavarjam a készülődésben, a holnapi leckével birkózó leánykához csatlakozom a tornác végében; ha elakadna valamiben, segítek neki. Anikó néném a varangy szemű lovat tereli a kút irányába. A kisebbik gyermek favéggel hajítaná meg, de nem találja el. A szentírás apró betűi miatt Dániel bátyám is kihúzódik a napfényre az ajtó elejébe. A könyvjelzőnek használt szőlőlevelet morzsolgatva, fennhangon olvassa:

És láték más angyalt az ég közepén repülni, hogy a Föld lakosainak ...
(Hess! A tyúkok csipegetik az uborkát.)

A tankönyv szerint mondjuk mi is a magunkét:

A Föld gömb alakja miatt a Nap nem világíthatja meg egyszerre az egész földfelületet. A gömb alak következtében a napsugarak különböző szögben érik a Földet, ami a felszín egyenetlen felmelegedéséhez vezet.

Dániel bátyám, miután a kártevő két tyúkot elzavarta:

És más angyal követé azt, mondván: leomlott, leomlott Babilon, a nagy város, mert az ő paráznaságának haragborából adott inni minden pogány népnek ... (Anikó! Muresán a bort kifizette-é?)

Néném a kút mellől kiáltja vissza, hogy a bor ki van fizetve, mi a közlést kiegészítjük azzal, hogy a nappalok és éjszakák jelensége a Föld gömb alakjának egyik következménye. És mire Dániel bátyám útra készen nyújtaná felém a kezét búcsúparolára, azt is tudjuk, hogy az Egyenlítő sugara haterer és háromszázhetvennyolc kilométer. Ehhez képest semmiség a Sármásig — a szomszédos faluig — való gyaloglás, miután leomlott Babilon.

— Amit ígértél, nem felejtet, ugye? — mondja.

— Megnyugtatom, hogy a dolog eddig sem énrajtam múltott.

Dániel bátyám donkisotti alakját lassan elnyelik a dombhajlatok a párás alkonyatban. Mert ez az élet, így ahogy volt, nagyon szomorú volt. Sejtem

csupán, de bizonyosan nem tudnám megmondani, hogyan jutott ilyen összegezésre. Nincs még hetvenéves.

1980

Pusztakamarási vásárosok útján jött a hír Marosvásárhelyre, hogy Dániel bátyámat a szombatosok szertartása szerint eltemették. Ló rúgta meg, lépét, máját összeroncsolva. Hogy miként történt: még nem volt alkalmam utána nézni.

1986

SZALAY FERENC RAJZA